

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 2. junija 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejce) v Ljubljani

Evropsko pismo

Že nekajkrat smo poročali o zanimivih sestavih, ki jih pošilja predsednik »Vseevropske zveze« Coudenhove-Calergi namesto obzornika »Pan-evropa« udom »Vseevropske zveze«. Za mesec maj tega leta je Coudenhove-Calergi poslal iz Pariza novo »Evropsko pismo*, katerega vsebina je vredna, da jo priobčimo v izvlečku bralcem »Slovenije«.

»Evropsko pismo« za mesec maj tega leta podaja govor, ki ga je imel Coudenhove-Calergi 17. maja tega leta v pariškem gledališču Marigny skupaj z Angležem Duff Cooperjem, predsedoval je pa temu zborovanju Ernest Mercier. Coudenhove je poudarjal, da je Evropa dandanes v vojni, ki je izbruhnila 11. marca 1938, ko je nemška vojska zasedla Avstrijo. Odtlej sledi mobilizacija za mobilizacijo, napadi in zasedbe in nihče ne ve, če se ne bo nekrvava vojna spremenila v krvavo ali pa bo ostala omejena na diplomatske, propagandistične in vojaške manevre. Od tistega trenutka, ko je bila zasedena Češko-Slovaška, ne morejo Evropeci več upati na to, da bi bil ustanovljen mir na podlagi statusa quo in narodnostnega načela. Zaradi tega je postalo očitno, da ne more Evropa prihodnjih dni biti osnovana ne na sestavu iz leta 1939, in ne na osnovah iz leta 1933, ali iz leta 1919. Evropa v dneh, ki prihajajo, ne bo podobna ne Evropi od včeraj, ne dandanašnji Evropi. Nastala bo in je potrebna nova stavba. Da bo postavljena, je največja naloga našega stoletja in naše generacije. Gotovo je, da bo sledila dandanašnji vojni dobi mirovna konferenca. Veliko okoliščin je, ki govore za to, da današnje stanje ne more dolgo trajati in da bo po izpremembah, ki bodo nastopile v Nemčiji, mir v bližnji prihodnosti stal pred nami. Slab in gnil mir bi postal vzrok za nove vojne in nove prekucije, dober mir pa bi zagotovil blaginjo, red in svobodo v Evropi. Zato je treba, da že danes pripravljajo državni prihodnjo organizacijo Evrope. Mir, ki bo sklenjen, se mora ogniti napakam versajškega miru, zveza držav prihodnosti ne sme sloneti na napakah Društva narodov. Mir prihodnosti mora biti narejen v sporazumu vseh narodov celine, tudi nemškega in italijanskega. Zato mora biti sklenjen na podlagi pogajanj, ne pa z diktatom. Sklenjen mora biti na načelu enakopravnosti vseh evropskih držav, narodov in plemen; ne samo na načelu enakopravnosti v politiki, ampak tudi v gospodarstvu. Mir prihodnosti ne sme imeti za podlago neomejene in anarhične suverenosti evropskih narodov. Ta suverenost mora biti spopolnjena s skupnimi koristmi vse Evrope. »Društvo narodov« ima napako, da je hotelo organizirati ves svet okoli anarhično razbite Evrope, nima pa ne oborožene sile, ne gospodarske skupnosti in ne skupnega svetovnega nazora za seboj. Mir iz leta 1919. je ponižal in vzel enakopravnost enemu izmed velikih narodov Evrope. Nemško vprašanje bo živelo dalj časa kot neke ideologije in politične konstrukcije, rešeno pa more biti le na pravičen in miren način v

okviru Evrope s kontrolnim sestavom, ki pa mora biti medsebojen. Načelo neomejene suverenitete je treba odpraviti, ker povzroča anarhijo in nered v Evropi. Zanima to načelo le mednarodne pravoslovce, delavci in kmetje vseh evropskih narodov pa ne žele ničesar drugega, kakor da bi v miru lahko delali in da bi jih pred zatiranjem varovali pravični in človeka vredni zakoni. Če bi mogla ljudstva svobodno izraziti svojo voljo, bi velikanska večina med vsemi narodi Evrope glasovala za »Zvezo evropskih držav«, slonečo na gospodarski uniji in enotnem denarstvu, kar bi polagoma odpravilo vse gospodarske plotove, ki danes uničujejo evropski trg in ki bi imela tudi tolikšno oboroženo moč, da bi branila evropske države zoper vsak napad. Okoli Evrope, ki je razbita v 30 držav, se vzdigujejo tri velikanske državne skupnosti, ki je vsaka zase veliko večja kot je pa vsa Evropa: na zahodu Severna Amerika, ki danes brani skupno dediščino zahodne kulture in bo združila vso Ameriko, na vzhodu Zveza sovjetskih republik, ki ima trikrat večje ozemlje kot vsa Evropa, za njo pa pripravlja borbo med Japonsko in Kitajsko skupnost 600 milijonov Mongolov.

Gre samo za to, če bo ustvarjena »Zveza evropskih držav« na podlagi narodnih kultur vseh evropskih narodov ali pa če bo podlegel evropski kontinent zaradi norosti in samomorilstva! Napredek tehnike skrajšuje dan za dnem daljave in dela Evropo čedalje manjšo ter jo bo združil kljub vsej politiki. Šlo bo pa za vprašanje, če bo oblika združenja boljševiska in bo spravila Evropo pod oblast Moskve, ali pa nacionalistična in

jo bo spravila pod oblast Berlina ali pa če bo prišla v smislu načel enakopravnosti narodov in človeške svobode pod vpliv Pariza in Londona. Če ne zmaga zadnja mogočnost, bo prišla Evropa pod oblast Nemčije ali pa Rusije.

Misel »Zveze evropskih držav« je star ideal Francije že od Dubois do Sulyja, od Sulyja do Abbe de St. Pierreja, od Abbe de St. Pierreja do Napoleona, od Napoleona do Victorja Hugoja in od Victorja Hugoja do Aristida Brianda. To poslanstvo Francije je bilo toliko časa otežkočeno, dokler se ni Anglija odločila, da se pridruži Evropi in opusti osamljenost. M. Duff Cooper, odličen državnik, neutrudljiv klicar in neustrašen bojevnik v tem angleškem preobratu, je podal jasno in živo podobo javnega mnenja Velike Britanije o evropski revoluciji. Kakor hitro se je zavedel britanski narod novega položaja, mu je pogledal v oči s pogumom, ki je vreden nprstvene veličine britanskega naroda, ter podvzel skupaj s Francijo korake za nov evropski obrambni sestav, odločen, da ne bo ostal sredi pota, ampak da zagotovi mir v Evropi s tem, da napravi nerazrušljive vezi med svobodnimi narodi kontinenta. Zaradi tega je leto 1939. odločujoče za Evropo. Zgled za osnutek »Zveze evropskih držav« je že ustvarjen in je tak, kot je bil v začetku zveze prvih švicarskih kantonov, Schwyza, Urija in Unterwaldena. Načela, na katerih mora nova evropska stavba stati, so: spoštovanje človeških pravic, enakopravnost vseh velikih in malih držav, enake pravice vseh narodnih in verskih manjšin, skupna zunanja, vojaška in gospodarska politika ter skupno denarstvo na podlagi neodvisnosti in nedotakljivosti vseh zveznih držav.

Dve pismi iz Slovaške

Prijatelj našega lista nam je dal na razpolago dvoje pisem svojega prijatelja Slovaka. V teh dneh, ko je toliko govoric in novic v zraku, bosta pismi poučni in zanimivi že kot živ, neposreden vir.

I.

Dragi...

L....., 17. IV. 1939.

Resnično, mnogo smo preživeli v zadnjem času. 2. novembra 1938 je bil najnesrečnejši dan mojega življenja, ko smo zgubili 300.000 Slovakov, ki so nam jih ugrabili Madžari. Toda bil je to tudi dan, ko se je pokazala popolna pripravljenost vsega našega naroda in Hlinkove garde. Dalje 18. decembra volitve. Vse je bilo edino, nihče ni hotel iti niti k Madžarom, niti k Poljakom, še manj kam drugam. Sledil je božič, ko je tekla slovaška kri na zasedenem ozemlju v Sučanach, Komijaticiach itd. Upori Slovakov in demonstracije proti Madžarom. 18. januarja je bil odprt slovaški parlament..... Tako je prišel marec, ta mesec nepričakovanih sprememb in poln strahu, tesnobe, toda tudi najtrše odločnosti, braniti se do poslednje kaplje krvi.

9. marca so bili povsod nalepljeni državni razglasi. Za najmanjše dejanje proti besedilu oglasa je bila kaznen ustrelitev na mestu. Prišlo je to tako nepričakovano, da se sploščka niti znašli nismo. Potem pa, četudi nam je grozila smrt, smo se postavili na noge. V šoli smo fantom držali ostre govore. Uporno razpokoženje se je hitro polastilo sicer mirnega mesta. Bile so demonstracije, govoril sem množici, proti nam so bile postavljene strojnice in vojaštvo. Strahu ni bilo v nas. Po

drugih krajih so bili mrtvi in ranjeni. V Bratislavi so gardisti z golimi rokami razorožili orožnike. Kmalu smo bili gospodarji položaja.

Toda bili so to grozni dnevi, polni negotovosti, srda in odločnosti, napraviti tudi revolucijo. Nihče ni vedel, čemu in kako ta nenaden pritisk. In nazadnje, saj je to tudi bila prava krvava revolucija. Razglasitev slovaške države je bila potem samo nujen nasledek tega, kar se je zgodilo in nasledek Hitlerjevih načrtov. Imeli smo več sreče kot Čehi. Verjemi mi, ki poznaš naš 20 letni boj, da jih kljub vsemu danes od srca pomilujem.

Delo po razglasitvi slovaške države je bilo velikansko. Dan in noč smo delali. Hlinkova garda, katere okrajni načelnik sem, je bila vse: policija, orožništvo, vojska, cariniki itd. Delali smo vse.

Potem so nas zopet napadli Madžari. Deset tisoč dobrovoljcev vojakov in gardistov so šli na mejo. Padlo jih je mnogo, toda Madžarov vsaj štirikrat toliko. Bil sem ravno v Spišski Novi Vesi, ko so Madžari bombardirali mesto. Bilo je tedaj 16 mrtvih in okrog 30 ranjenih. Videl sem razbite domove, ranjene, mrtve, kri. Vozil sem ranjene vojake, žene, može v bolnico. Prav tedaj so odhajali prostovoljci gardisti iz Levoče na fronto. Sto fantov iz višjih razredov gimnazije, jaz in še neki kolega smo se javili v vojašnici za prostovoljce. Tudi danes vadimo pod orožjem, pripravljeni na vse, samo če bi bilo zoper Madžare.

In vendar smo zopet izgubili kos zemlje. Prepričan sem, da samo začasno. Vse to bo prišlo zopet nazaj k Slovaški — in še več. Slovaki se pod Madžari upirajo. Madžari jih streljajo in kri mora

* »Evropska pisma«, ki izhajajo 20 krat na leto, je mogoče naročiti na naslov »Union Paneuropeene«, Bern (Svica), Bundesgasse 6. Izhajajo tudi v nemškem jeziku. Naročnina je 8 švicarskih frankov na leto.

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i
Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

prej ali slej prinesli osvobojenje. Spomni se Černovic.

Bil sem tudi na fronti. Že ves teden je deževalo. Naši vojaki so ležali že šest dni v vodi in blatu do vratu. Toda niso se umaknili, vsako noč so delali izpade na Madžare in jih pobijali v rovih in po vaseh. Morala je bila resnično dobra. Slovaška armada se komaj organizira; kar smo napravili, je bilo nad pričakovanje.

Sedaj pa, Bog ve, kako bo! Toda naj bo, kar hoče. Imamo vero vase in upam, da bomo tudi mi prišli kdaj v miren kolosek....

II.

L....., 9. V. 1939.

Dragi...

Oprosti, da Ti šele sedaj odgovarjam, četudi si želel takojšen odgovor. Tako sem zasipan z delom, da komaj ujamem trenutek časa zase.

Hvala Ti za informacije iz Slovenije. Vemo sami, da naše stališče ni zavidanja vredno. Toda v nekem smislu smo celo z današnjim stanjem zadovoljni. Več, da je cilj vsakega naroda svoboda, neodvisno, torej državno življenje. To, kar je danes, je v namerah našega prizadevanja in dela. Res, prišlo je to prej, kot smo pričakovali, tudi nismo imeli nikdar namena, ločiti se od Čehov, toda moralo se je zgoditi to, kar se je zgodilo. V nasprotnem primeru bi bili danes razdeljeni med tri narode. Med pučem (od 9. do 15. marca) sta pozvala Seyss Inquart in Bürckel Sidorja, da bi poklical na Slovaško nemško vojsko. Sidor je odklonil, zato je danes odstranjen. Umaknili smo se usodi, ki ji nista ušli ne Češka ne Moravska. To, kar je sledilo — razglasitev slovaške države itd., to ni bilo z naše strani **skok Čehom v hrbet**. To je bil **edini mogoči korak**, da bi si ohranili življenje. Da niso dogodki tako potekali, in če se ne bi bili podali pod nemško varstvo, bi danes imeli (Slovaško) do Vaha Nemci in Madžari, sever pa Poljaki. Tako smo si, četudi smo zopet izgubili kos zemlje na vzhodu, vendar ohranili

osnovni del Slovaške v svoji moči. Res je, da težko to razume tisti, ki ni preživel teh dogodkov sam. Nima pravice soditi o tej stvari tisti, ki ni čutil na sebi vse teže položaja, ki ni preživel vseh tesnobnih dni, ki so ležali nad nami, ki ni občutil strahu za bodočnost Slovačkov in ki ni daroval vsega dela in časa za to, da bi pri tem težkem porodu pomagal Slovaški.

To še ni odgovornost, če nekdo kritizira, a sam ne dvigne roke, da bi pomagal. Tudi pri nas je mnogo takih, zlasti prejšnji »Čehoslovaki« in socialisti. Mi, ki smo v krvi čakali na razvoj stvari in upali in obupavali, vzamemo vse te dogodke kot nujnost. Ponosni smo, da nam je uspelo ohraniti narod. Dejstvo slovaške države bo za nas v bodočnosti vedno močna opora. Imamo zopet eno resničnost več, na katero se moremo opirati. Nikdar več ni možen povratek k stanju pred 6. oktobrom 1938 (pred razglasitvijo avtonomije). Sicer pa vlada pri nas povsod odločnost. Naj se zgodi že kar koli, v nas bo živel zavest, da smo imeli svojo državo, četudi revno, vendar **svojo**. Jaz in mnogi drugi smo pripravljeni žrtvovati tudi življenje, ko bo šlo za spremembo te resničnosti.

Pomilujem Čeha. So narod, ki ima velikanske sposobnosti. Toda niso znali z njimi ravnati. Preveč so podlegli ideologijam. Nam je treba človečnosti, dela in požrtvovanja, miru za delo in ne-

moteni narodni razvoj. Naše življenje tu ni ravno slabo, imamo vsega dovolj; toda stalni nemir in strah, kaj bo, nas moti v ustvarjalnem delu.

Mi tu na Slovaškem računamo z vsemi mogočostmi. Nam gre za življenje, in zato se vi v tujini ne čudite, da večkrat delamo stvari, ki se vam ne zde pravilne z raznih stališč. Vi bi na našem mestu delali isto, — če ne še več. Trdno sem računal, da se Maček pobota s Srbi in da se boste vsaj vi tam vedeli učiti iz napak stare ČSR. Mislim, da je to prekletstvo nas Slovanov, da rajši žrtvujemo tudi sebe za svojo trdoglavost, kot da bi se odločili za drugo življenje.

Čehi so kvaliteten narod, toda tudi oni se niso znali rešiti bolnega mesijanizma. Naš (slovaški) korak je bil samo korak samoohrane. To ni bil skok Čehom v hrbet. Vsa stvar je bila prej določena, kot je sploh do nje prišlo. Povej mi, kdo bi na našem mestu drugače delal. Danes se pri nas rešuje mnogo vprašanj, ki so 20 let čakala rešitve. Danes se polnijo mesta s Slovaki: vojska, orožništvo, uradi, šole itd. In to že mnogo pomeni za nas. Dokazali smo v zadnjem času toliko, da tega nisem niti sam pričakoval. Upam, da je Bog z nami in da nam bo pomagal. Grem z jasnim čelom v bodočnost, četudi bi bila zame krvava...
E.

O pogojih napredka slovenskega kmetijstva

Zadnjič smo priobčili v zgoščenih obliki sestavek dr. Žumra iz »Dejanja«, v katerem obravnava položaj slovenske industrije, danes pa prinašamo glavne misli iz sestavka I. Bratka v V. številki »Sodobnosti«. * ki nosi naslov: Pogoji za napredek naše poljedelske proizvodnje in obravnava položaja slovenskega kmetijstva.

Izvajanja so zanimiva zato, ker obravnavajo predmet z drugega vidika, kakor smo vajeni, in dokazujejo povezanost vseh panog gospodarstva.

Izhajajoč iz agrarne stiske in njenih pojavov ugotavlja pisec, da je izšla v zadnjih letih množica razprav o naši vasi, ki prinašajo mnoge točne diagnoze o njenem položaju, glede rešitve današnje stiske pa prinašajo dostikrat prav nasprotna predloga. Sem spada zlasti obsojanje kmečke starokopitnosti in nevednosti, ki naj bi bili vzrok, da se naše kmetijstvo ne more dvigniti na stopnjo naprednejših držav. Prav tako pomeni so recepti, ki priporočajo racionalizacijo, intenzifikacijo proizvodnje, prehod k monokulturam, k intenzivnejši živinoreji itd.

Odvisnost kmetijstva od celotnega gospodarskega ustroja.

Razvoj kmetijstva je v najtesnejši zvezi z razvojem industrije, trgovine in prometa. Kapitalistični način gospodarstva prehaja iz industrije

* Opozarjamo tudi na poučni sestavek Adolfa Vogelnika: Usodnost gospodarskega razvoja povojne Nemčije.

najbolj napredno kmetijstvo. Stopnja tega prodiranja je odvisna od stopnje industrializacije in vnovčevalnih mogočosti kmetijskih pridelkov. Čim bolj je v kaki deželi prodira industrija in čim večja je kupna moč trga, tem bolj se je racionalizirala tudi kmetijska proizvodnja in tem bolj se je splačalo nalaganje kapitala v to panogo proizvodnje. Zato je popolnoma napačno primerjati kmetijstvo nekih zahodnoevropskih dežel s kmetijstvom južnovzhodne Evrope, če ne upoštevamo pri tem razvojne stopnje vsega gospodarstva.

Izolirano obravnavanje vprašanj naše vasi pa mora nujno vesti do nemogočih zaključkov. Tako so mnogi primerjali naše kmetijstvo z danskim in se hudovali nad našo zaostalostjo in malomarnostjo. Računali so, koliko bi se donosnost našega kmetijstva dvignila, če bi se podvojil hektarski donos proizvodnje. Niso se pri tem vprašali, v kakšnih okoliščinah se je dansko kmetijstvo razvilo na današnjo stopnjo. Upoštevali niso predvsem treh dejstev:

1. Danska trgovina, industrija in promet so neprimerno bolj razviti ko pri nas. V teh panogah sta zaposleni dve tretjini vsega danskega prebivalstva. Le 31 odstotkov živi od kmetijstva. Notranji trg je neprimerno močnejši od našega. Kupna moč trga pa je odločilna za kmetijsko proizvodnjo. Čim večji odstotek prebivalstva živi od neagrarne proizvodnje, tem večja je uporaba modernih delovnih metod.

2. Enako važen kot notranji trg je za dansko kmetijstvo močni zunanji trg, zlasti angleški, ki prevzema večino vsega danskega izvoza kmetijskih pridelkov. Samo presnega masla je Danska leta 1935. tja izvozila milijon in pol stotov.

3. Razen tega je danska zemlja bolj rodovitna od naše in posestni ustroj je ugodnejši. Na poljedelsko površino 3,5 milijonov ha pride na Danskem 205.000 gospodarstev, pri nas na štirikrat manjšo površino (836.000 ha) 150.000 gospodarstev. (Še neugodnejše je za nas razmerje glede površine orne zemlje. Prip. poročevalca.) Poleg množice drobnih posestev je silna razkositost parcel nadaljnja ovira za moderno gospodarjenje.

Pogoji za razvoj slovenskega kmetijstva pred vojno.

Z industrializacijo Avstro-Ogrske in nastajanjem večjih mest in industrijskih središč v naši bližini (Trst, Gradec itd.) so se prodajne mogočnosti za naše kmetijske pridelke večale, rastli so polagoma tudi pogoji, da se dvigne naša proizvodnja na višjo stopnjo. Po izmeni naturalnega gospodarstva z denarnim je šel razvoj polagoma v smer specializacije kultur, upoštevajoč zlasti živinorejo. Stare delovne metode so se umikale modernejšim. Seveda je bil ta razvoj dokaj počasen, ker je tudi kapitalizem v fevdalni Avstro-Ogrski počasi napredoval. Najbolj je pri nas napredovala živinoreja. Leta 1851. so našli na Kranjskem 75.000 prašičev, leta 1910. pa štirikrat toliko. Govedoreja je zelo napredovala glede kakovosti pasme. Zunanja konkurenca se ni čutila. Počasi pa je napredovalo, v nekaterih panogah celo nazadovalo poljedelstvo v ožjem pomenu. Po uradni statistiki je znašal hektarski donos krompirja v letih od 1892. do 1901. na Kranjskem 75,8 stotov, v letih od 1920. do 1924. v Sloveniji samo 61,6 stotov. Pšenice so pridelali naši kmetje v letih od 1892 do 1901. 8,9 stotov na ha, leta 1936. 10 stotov. Seveda je treba te številke s previdnostjo sprejemati. Povedo pa nam, da je bilo naše poljedelstvo stalno nerentabilno. Služilo je zgolj

Pesem slovenskega preporoda

(H koncertu Akademskega pevskega zbora v Ljubljani 3. IV. 1939)

(Konec.)

Ob močnem, smotrnem delu »Akademskega pevskega zbora« bi bilo pričakovati, da uživa ta zgledni glasnik naše pesmi vsestransko podporo tistih ljudi, ki so odgovorni narodu za napredek njegove kulture. Komur je življenje naših akademikov pevcev pri srcu, ve, da je prav narobe res. Ko je zbor z nepozabnim šerkom izgubil svojega iskrenega in odločnega prijatelja, išče med komilitoni njemu enakega zastoj. Na koncertih »Akademskega pevskega zbora« se oziram po tistih številnih profesorjih naše univerze, ki bi mogli in morali vsaj enkrat letno moralno podpreti javno delo svojih najboljših komilitonov, no, teh prijateljev je res bomo število. Vedo naj, da obišče vse nastope zagrebške Mladosti, beograjskega Obiliča, komilitonskih vrstnikov »Akademskega pevskega zbora«, polnoštevilnih profesorski zbor. Ali je ta abstinenca naših akademskih prvakov dokaz njihovih svoječasnih visokostnih apelov v akademskem glasilu »1551« o tesnejši povezanosti naše akademske mladine z njenimi voditelji? —

In podpora drugih odgovornih osebnosti? Odveč je skoraj povedati, kar pri nas že vsakdo ve. Politično strankarstvo je prevzelo vse naše kulturno prizadevanje in vtisnilo njegovim predstavnikom pečat strankarske opredeljenosti. Kdor ni v enem ali drugem taboru, je v slovenskem kulturnem svetu neopredeljen. Na potu je obema strankama, računati ne sme na podporo nobene, občutiti mora vsestransko nenaklonjenost, ki jo prikriva uradna prijaznost in mrzla vljudnost.

»Akademski pevski zbor« je vseučiliško, od veselje in zdravje!

A. S.

vseh početkov nepolitično združenje. Trenja ni bilo v tem zboru, nevarnih notranjih borb, neznošnih zunanjih vplivov. Živa vera v svoje pošteno delo je utrdila zbor, da je premagal sam iz sebe tisto krizo, ki pretresa nenehoma Slovence, da brez koristi razbijajo lastne sile in se razkrajajo ob nepristnih ideologijah ter osebnostnih malostih. »Akademski pevski zbor« zbira k skupnemu delu za slovensko glasbeno kulturo vso zavedno akademsko mladino, odklanja pa vse, ki se tega ne zavedajo in hočejo drugače. In takšne, drugačne reakcije je med Slovenci še vedno preveč, in prav posebno med starejšim pokolenjem, ki zavira resnični kulturni napredek našega naroda. Ali ni prav ta domača reakcija z istosmerno tujo pomočjo slej ko prej z vsemi sredstvi škodovala notranjemu in zunanjemu delu »Akademskega pevskega zbora« in poskušala onečastiti njegovo kulturno prizadevanje doma in drugod? Za razčiščenje naše kulturne politike, za preporod naše mladine, ki bo morala spoznati lastne slabosti in ubrati povsem drugačno pot, bi bilo potrebno in koristno, da nam »Akademski pevski zbor« natoči čisto resnico o svojih ljubljanskih in podeželskih nastopih, o koncertih v Sarajevu in Beogradu, o preprečenih turnejah v Češkoslovaško in Bolgarijo. Poznam te, kulturnega naroda nevedne dokumente: dosti jih je in preznačilni so. Tudi na naši glasbeni njivi je skrajni čas, da ločimo kleno zrnje od smetnega plevla!

Ob koncertu slovenskega preporoda želim »Akademskemu pevskemu zboru« močne, žive vere v svoje poslanstvo za naš novi preporod. Pomni naj, da je naš rod danes bolj potreben kulturnega preporoda kakor kdaj prej. Sleherni žuljavi obulus, ki vam ga je zraven velike vere v vas naklonil za vaše delo naš človek, zakopljite v našo zemljo; obrodil bo stoteren sad. Vztrajajte neomajno na trnjevi, a pravi poti k naši slovenski pesmi, oznanjajte jo drugim v spoznanje, nam v

samoprehrani kmečke družine. Edino vinogradništvo je v večji meri napredovalo. Hektarski donos vina se je dvignil od 10,4 na 24,4 hl.

Razvoj po vojni

Po vojni se je položaj slovenskega kmetijstva korenito spremenil. Pojavile so se ovire in razvojne težnje, ki so postajale v dobi stiske vedno občutnejše. Glavne težave so bile tele:

1. Slabitev notranjega in zunanjega trga.

Slovenska dežela je postala sestavni del nove agrarne države. Stara tržišča so se nam odmaknila, na domačih pa se je pojavil tekmeč z juga, pojavila sta se živina in vino iz južnih krajev. Naš delež pri državnem izvozu je stalno padal, dokler niso začeli popolnoma prevladovati proizvodi iz agrarnega juga. Pred vojno smo izvozili iz ozemlja sedanje dravske banovine letno okoli 52.000 glav goveje živine, leta 1933, dobrih 1.000 glav. Podobno je z vinom, ki smo ga iz Spodnje Štajerske izvozili 85.000 hl, danes pa celo uvažamo dalmatinska vina. K vsemu temu je v stiski prišla še slabitev notranjega trga zaradi padajoče kupne moči prebivalstva. Zastoj industrijskega razvoja doma in v tujini je prinesel nove težave. Zoževanju trga je sledilo zmanjšanje proizvodnje.

2. Nasprotje med mestom in vasjo.

Trgovina, industrija, promet, bančništvo sprejemajo od kmetijstva več, kakor mu vračajo. Kmet drago kupuje industrijske izdelke in ceno prodaja svoje pridelke. V stiski padajo cene pridelkov, vztrajajo pa na isti višini javne dajatve, železniške tarife, nominalne vsote dolgov itd. Po dr. Kostiću so znašali leta 1925, vsi davki, ki jih plačuje kmetijstvo v državi, 9,51% brutto donosa, leta 1932, pa 21,27%. Bančništvo sprejema odplačila anuitet in kmečke prihranke, ne daje pa kmetom v Sloveniji kredita. Kmečki prihranki odteka v druge proizvodjalne panoge in jih oplajajo, kmečka proizvodnja pa je vedno slabša. Po ing. Teržanu bi naš kmet mogel uporabljati umetna gnojila le, če bi lahko krompir in sadje prodajal po dvojni ceni, oziroma če bi dobil gnojila za polovico ceneje.

3. Stiska malega in srednjega kmečkega obrata

Po vojni in zlasti v dobi stiske je delo na malih in srednjih kmetijah postalo nerentabilno celo v deželah kakor je Danska. V boju proti konkurenci živine z velikih avstralskih pašnikov danškemu kmetu ni pomagala vsa njegova strokovna izobrazba. V mnogo večji meri se kaže stiska malega obrata v Sloveniji, kjer je bil položaj že prej neugoden. V stiski se je najočitneje izkazalo, da mali kmečki obrat ne more vzdržati konkurence velikega kmetijskega obrata, ker ne more uporabljati modernih delovnih metod in poljedelskih strojev. Osnova slovenske agrarne proizvodnje se zožuje, njen trg se zmanjšuje, izkoriščanje vasi raste, namesto napredka torej nazadovanje. Nekaj primerov tega nazadovanja: Leta 1910, so našli na Kranjskem in Spodnjem Štajerskem 605 tisoč 265 svinj in 684.505 glav goveje živine, leta 1927, pa je bilo v obeh slovenskih oblastih le še 295.555 svinj in 565.105 glav goveje živine. Živnoredja je v 17 letih nazadovala za 50 odstotkov. Uporaba umetnih gnojil pa je zdrknila od 400 vagonov v letu 1926, na 150 vagonov v letu 1935.

Vzporedno s tem nazadovanjem napreduje prodiranje tujega kapitala na vas. Zadržna organizacija je v stiski. Prihranki odteka v tuje denarne zavode. Naša slovenska zemlja prehaja v nekmečke, večinoma tuje roke. Odvisnost od tujega kapitala je tem težja, ker je tudi političnega značaja.

Glavni vzrok žalostnega položaja našega kmetijstva torej ni v neizobraženosti kmeta, ampak v današnjih razmerah, ki onemogočajo vsak na-

predek. Uspevajo na deželi samo tisti kmečki gospodarji, ki so obenem trgovci, mešetarji, gostilničarji ali obrtniki. Izključno kmečka gospodarstva pa nazadujejo in propadajo.

Zaključek

Nazadovanja kmetijstva dosednji način »pospeševanja kmetijstva« ne more zavreti. To pospeševanje je omejeno na pomoč posameznim poselnikom. Prav tako ne morejo zavreti tega razvoja razne osamljene uredbe, kakor je uredba o likvidaciji kmečkih dolgov. Kaj torej? V »Brazdi« piše kmet: »le če se bo pospeševanje kmetijstva vzelo kot cilj, vzgojiti mladi kmečki rod tako, da bo znal ne le orati in žeti, ampak tudi računati in presoati razmere, in če bo znal in mogel skupno nastopiti za varstvo kmečkih koristi — le takrat bo kmetijsko pospeševalno delo rodilo trajne in zadovoljive uspehe.« Napredek kmetijstva — tako zaključuje pisec — zavisi od stanovskega in političnega boja kmečkega ljudstva, ki bo zmanjšal socialno nasprotje med mestom in vasjo in povečal kupno moč konsumentov. Iz tega boja mora priti prepoved kmečke zavednosti, ki je prvi pogoj za razmah prave združne proizvodnje. S tem bodo pridobitve agromije in tehnike stopile v službo kmečkega ljudstva, in proizvodnja zaradi dobička se bo umaknila proizvodnji zaradi potreb. Ključ do napredka kmetijstva je torej v stanovskem in političnem boju kmeta in proletariata.

Pripomba.

Tem mislim in ugotovitvam lahko v veliki meri pritrdimo, le recept za reševanje vprašanja se nam zdi nekoliko preveč preprost in bi zahteval podrobnejše in prepričevalnejše obrazložitve. Je pa tudi enostranski. Nihče ne taji vzročne povezanosti vprašanja našega kmetijstva z razvojem svetovnega kapitalizma, vendar ne moremo čakati, da bi nam »prava združna proizvodnja« prinesla rešitev. Problematika predmeta je težavna in zapletena, razvojna pot se da samo v abstrakciji premočrtno nakazati, nobenih tujih izkušenj ne bomo mogli do kraja uporabiti, značaj naše zemlje, njena lega in njene posebnosti terjajo samosvojo rešitev, pa naj bo ta bolj ali manj radikalna. Mnogo bo treba preučevanja in preizkuševanja. V praksi bomo morali računati tudi z »začasnimi« rešitvami, da vsaj nekoliko zavremo proces obubožanja našega kmeta in prehajanja zem-

Opazovalec

Preračuni tu in tam

Preračun Belgrada je velik, več kakor še enkrat tolikšen, kakor preračun vse Slovenije. Nad 357 milijonov dinarjev znaša.

Preračun vse Slovenije je torej za več ko polovico manjši od belgrajskega. In da ga vzdržuje na tej višini, mora navijati doklade in nalagati nove dajatve. Kajti Slovenija je revna dežela. In njena revščina raste od leta do leta. Zaradi teh doklad in davščin beži tudi industrija iz nje. Tja, kjer so doklade majhne ali pa jih sploh ni.

Kljub vsemu temu, kljub temu, da moramo v Sloveniji plačevati mnogokrat večje doklade, kakor drugje, in kljub temu, da Belgradu banovinskih doklad sploh ni treba plačevati, mora Slovenija vzdrževati celo vrsto naprav, ki jih drugje vzdržuje država. To so ceste, to so gimnazijska in druga poslopja, to so bolnice, celo nekatere šole.

Lahko se reče, da bi bil naš banovinski preračun za polovico manjši, če bi tudi nam država vzdrževala vse tiste naprave in v tisti meri, v kateri skrbi zanje v Belgradu.

A ostajalo bi nam denarja, če bi smeli s svojim denarjem skrbeti in delati samo za svoje potrebe.

Otroške košare

Prejeli smo tale poziv:

Pojav, ki danes Slovence najbolj vznemirja, je brez dvoma usihanje življenjske sile slovenskega naroda.

• NA VELESEJMU POVRNEM •

CENJENIM KUPCEM

PFAFF šivalni stroji. Svetovna znamka. Tisoči navdušenih odjemalcev.

PUCH

NSU

BIANCHI

PHÄNOMEN

MOTORJI IN KOLESA

IGN. VOK LJUBLJANA

TAVČARJEVA 7

POTNE STROŠKE!

OBIŠČITE NA VELESEJMU

RAZSTAVO **IGN. VOK** PAVILJON G

lje v tuje roke. (Mislimo na primer na pospeševanje nekkih panog kmetijstva, ki so danes postranska, a so donosnejša od glavnih in sposobnejša zdržati tujo konkurenco, mislim na smotrno pospeševanje združne samopomoči, na smiselno usmeritev poklicne izobrazbe in še na marsikaj.) Nihče ni bolj dostopen demagoškimi vabam tujih odrešenikov kakor obubožani kmet. Stanovska zavednost kmeta še ne pomeni socialne zavednosti. Docela res pa je, da z današnjim načinom pospeševanja kmetijstva ne pridemo daleč. Današnja stiska slovenskega kmetijstva ni navadna konjunkturalna kriza. Kar je bilo, se ne vrne. Resna pomoč je mogoča samo po dobro premišljenem načrtu, in ta načrt mora biti vključen v splošni slovenski gospodarski načrt. Za uresničenje takega načrta pa so potrebna sredstva, je potrebna oblast in so potrebne proste roke pri izvajanju. Vprašanje prihodnosti naše vasi je torej brezpogojno politično vprašanje in v današnjem položaju prvenstveno politično vprašanje, kakor je politično celotno slovensko vprašanje. Zato je res, da je od politične zrelosti slovenskega kmečkega in delavskega ljudstva največ odvisno, kakšna bo prihodnost slovenske vasi, pa tudi slovenskega naroda.

Unija za zaščito otrok je že od vsega začetka opozarjala našo javnost na **rapidni padec rojstev v Sloveniji**, saj je v teku 20 let ostalo praznih okrog 70.000 zibelk. Poudarjala je, da bi tako majhen narod, kot smo Slovenci, nikoli ne smel dopustiti usihanja svoje življenjske sile, ako se hočemo obdržati na katerem koli področju. Tendence padanja rojstev pri Slovencih je konstantna! Vsi jugoslovanski narodi imajo mnogo večjo rodno silo od nas Slovencev!

S padcem rodnosti pa je v zvezi tudi **padec naravnega prirastka**, ki znaša v vsej državi 14,44 na 1000 prebivalcev, medtem ko v Sloveniji samo 9,15. Težko je dvigniti naravni prirastek z večjo rodnostjo naroda. Mnogo lažje je dvigniti naravni prirastek z **zmanjšanjem umrljivosti dojenčkov**. V tem pogledu bi bilo mogoče pri nas še mnogo napraviti.

V Sloveniji znaša povprečna umrljivost dojenčkov na 1000 živorojenih 126,0; je nižja kot v ostali državi, kjer znaša 147,8. Toda 126,0 je povprečje za vso Slovenijo. Najnovejše ugotovitve pa so pokazale, da kosi po nekaterih naših krajih med novorojenčki smrt v naravnost velikanskem obsegu. Povprečna umrljivost znaša v nekaterih naših vaseh tudi 280 na 1000 živorojenih. Kje leži vzrok? V prvem letu življenja umre največ otrok zaradi tega, ker nimajo zadostne in pravilne nege, ker matere nimajo plenice, ne srajčk, ne drugega za oskrbo dojenčka potrebnega materiala. Jugoslovanska Unija za zaščito otrok, sekcija za dravsko banovino, se je odločila, da izvede obširno, vsenarodno akcijo za preskrbo dojenčkov. Nabrati hoče kar največ sredstev, da ji bo mogoče opremiti kar največ košar s kompletnim otroškim perilom. Te košare se bodo dajale tistim kmečkim in delavskim materam, ki nimajo toliko sredstev, da bi za svojega novorojenčka mogle nabaviti najpotrebnejše. Razdeljevanje košar se bo vodilo ob strokovnem sodelovanju Zavoda za zdravstveno zaščito mater in dece v Ljubljani. Na vso našo javnost se obračamo v letošnjih dečjih dnevih od 21. do 29. maja s temle klicem: Darujte za plenice in srajčke! Otroci pridejo goli na svet. Goli pridejo iz toplega materinega telesa na mrzli zrak. Toplo jih je treba zaviti, polagati jih v toplo posteljico, držati jih v topli sobi. Koliko tisoč slovenskih mater rodi vsako leto in ne vedo, v kaj bodo zavile otročička, kam ga bodo polagale, kako ga obvarovale mraza. Topla materina ljubezen ni dovolj, le v svojem naročju mati ne more otročička dovolj pogreti. In kako je pri srcu materi, če njen neboljnenček joka od mraza, greh je, da morajo tudi najmanjši,

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporočajo

Ivana Cankarja izbrani spisi

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljše narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelè. Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov, spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

najbolj nedolžni trpeti pomanjkanje. In tem najmlajšim lahko mraz pomeni — smrt. Prehlad, ki ga starejši otrok brez vsega prestane, majhnega otročička pobere. In kaj je žalostnejšega od nepotrebne smrti majhnega otročička, ki vzame s seboj v grob toliko neutešene ljubezni, toliko neizpolnjenih upov? Kaj je hujšega za starše od grenke zavesti: če bi imel malo več denarja, bi mi otročiček ne bil umrl.

Matere in očetje, ki ste tako srečni, da vidite svoje otroke zdrave in zadovoljne, site in na toplem — usmilite se tistih mater in očetov, ki morajo gledati, kako jim prezebavajo in gladujejo komaj rojeni otroci! Ko gledate svoje zdrave in vesele otročičke, se spomnite tistih, ki so bolni in žalostni in ki jim lahko pomagate. Vsak posamezen od vas ne more mnogo narediti; toda če daste le malo, ako da vsak le nekaj, boste s svojim darom pomagali potolažiti ubogo mater, boste nemara pomagali rešiti otročičku življenje!

Uverjeni smo, da bo naša javnost pravilno razumela namen in važnost te nabiralne akcije in se ji v polni meri odzvala. Kdor koli bi hotel kaj prispevati, naj pošlje na naš čekovni račun številka 13.882, ali pa na naslov: **Jugoslovanska Unija za zaščito dece v Ljubljani, Gosposvetska c. 2/II.**

Mali zapiski

Tako je!

V Št. Juriju pri Celju je bil o binkošnih kmečkih tabor, na katerem so bili sprejeti dovolj odločni sklepi. Kakor beremo v »Slovenskem domu« je prišel tabor do tehle zaključkov:

Zavedamo se, da bo mogoče našim zahtevam ugoditi le, če dobi Slovenija samoupravo. Zato pozivamo zastopnike našega naroda, da se z vsemi silami zavzamejo za to, da čimprej zagospodari slovensko ljudstvo s svojim denarjem samo na lastni zemlji.

Janez Kocmur:

Brez naslova

Za uvod

Brez naslova? Zakaj? Takoj povem.

Zgodilo se je pred meseci, da je obiskal enega mojih prijateljev neznanec, ga povabil, da naj plača toliko in toliko dinarjev ter mu predložil polo za podpis. »Za stranko,« je rekel. — »Lepo,« je odvrnil prijatelj, »toda prej bi rad poznal program.« — »Program?« se je zavzel neznanec. »Ta je razviden že iz naslova stranke; spoznate ga lahko tudi iz časopisov, po njenem delu.« — »Naslov in časopisi, oboje je nič, če ni v skladu z resnico in potrebo,« je odklonil prijatelj in odslavl obiskovalca.

Da, časopisi. Enemu stoji na čelu »Zarja«. Pa bi bilo pravilneje »Megla«. Drugi spet nosi naslov »Slovenska grča«, a bi se mu bolje podal »Mevza«. In tako dalje. Še najbolj ustreza svojem naslovu »Cik-Cak«; je to nekaka izkaznica, da lahko hodi križ-kraž tudi po tujih njivah, ne le po »Koprivah«.

Pri osebnih imenih je opravila politična sapa koreniteje — obrnila je toliko plaščev, da v praktičarski garderobi skoraj ni prostora zanje. Žepi in srca so zamenjali svoja mesta: prvi so se preselili na desno, druga pa so zavzela radikalne sedeže na levi. Drugače je ostalo večinoma vse pri starem, le namesto Friderikov, Arturjev, Teodorjev — kdo bi vedel vsa imena! — smo dobili Markote, Turete, Božete in podobne.

Mislím, da zadostuje. Torej nobenega naslova, da ga mi ne bo treba pozneje spreminjati. Kdor ne more biti brez njega, naj si ga izbere sam po svoji potrebi in okusu.

»Slišal sem, da sta si s Cankarjem dobra prijatelja; potem mi lahko poveste, kakšen je v zasebnem občevarju, če je tudi tak čudak, kakor je v svojih knjigah.«

Take besede morajo razveseliti zlasti nas, ki bijemo od vsega začetka boj za isti namen. In zdi se nam, da bi bil ta boj že davno — v zvezi s Hrvati — dobojevan, če bi ne bilo zmeraj le preveč »voditeljev« in »zastopnikov našega naroda« med nami, ki istijo koristi svoje osebe in kliče s koristmi slovenstva.

Zdravstveni sklad in Slovenija

V novi centralistični fond bo prispevala Slovenija okroglo 20 milijonov na leto. Vanj bodo morale prispevati samo naše zasebne in celo občinske bolnišnice do 3000 dinarjev na dan ali okroglo 1.100.000 na leto. To so namreč tisti zavodi, ki so bili ustanovljeni, ker za povečanje državnih bolnišnic ni bilo denarja.

Iz knjige »Moj boj«

Iz Hitlerjeve knjige »Moj boj« navaja švicarski dnevnik »National-Zeitung« tele besede, ki stoje na 759. strani:

Pameten zmagovalac bo svoje zahteve, če gre, naložil premaganemu zmeraj v delih. Potem lahko računa pri narodu, ki je postal neznačajan, — in to je vsak, ki se prostovoljno podvrže —, da ne bo več čutil v nobenem teh posameznih zatiranj dovolj razloga, zgrabiti še enkrat za orožje. Kolikor več izsiljevanj je pa na ta način voljno sprejetih, toliko bolj neupravičeno se zdi potem ljudem, da bi se zaradi kakšnega novega, na videz posameznega, a seveda zmeraj se ponavljajočega zatiranja nazadnje le postavili v bran, zlasti če so prej skupaj vendar že toliko več in večje nesreče molče in trpeč prenašali.

Spomladanski velesejem v Ljubljani

Od 5. do 12. junija bo že 45. razstavna prireditev v Ljubljani. Po pomeni 19 let razstavnotehničnega dela v službi gospodarskega in kulturnega napredka našega naroda. Splošni del velesejma bo obsegal vse panoge obrtniške in industrijske proizvodnje. Pohištvo bo tvorilo posebno razstavo. Te razstave so že tako ukoreninjene, da jih pozna vsa Jugoslavija. Iz vseh predelov prihajajo kupci, da tukaj na podlagi razstavljenih garnitur izbirajo in naročajo po svojem okusu in premoženjskih razmerah. Razstava avtomobilov, avtobusov in motornih koles bo tako bogata kot še nikdar doslej. Še pred leti smo bili navezani na uvoz tekstilnega blaga. Sedaj že naše tvornice krijejo vso domačo potrebo in mislijo že na izvoz. Gradnja cest je za našo državo življenjsko vprašanje. Na velesejmu bodo razstavljeni najmodernejši stroji za napravo cest. Zveza gospodinj v Ljubljani vzhajmo z ženskim društvom bo podala letos pregled slovenskih narodnih ženskih izdelkov, predvsem vezenin, narodnih noš in ženskih ročnih del. Ljubljanska tobačna tovarna pripravlja razstavo tobačnih izdelkov. Komite tehničnega dela v Ljubljani priredi razstavo o pasivni obrambi prebivalstva za primer vojne. Zanimiva bo tudi gorenjska in dolenska kmečka hiša v narodnem slogu. Vsak naj uredi svoje poslovno potovanje v Ljubljano tako, da bo to potovanje zvezal

z ogledom velesejma, saj bo mogel že na velesejmu samem rešiti velik del svojih poslovnih zadev, tako nakup blaga, oddajo naročil itd. Na železnici ima vsak obiskovalec brezplačen povratek, če si pri odhodu na odhodni postaji poleg cele vozne karte nabavi še rumeno železniško izkaznico za 2 din in si preskrbi potrdilo o obisku velesejma, ki ga bo dobil na velesejemski blagajni. Potovanje v Ljubljano od 31. maja do 12. junija, povratek od 3. do 17. junija.

Listnica uredništva. — G. dr. I. P. se naproša, da nam sporoči v zadevi pisma bivšega narodnega poslanca R. P. podrobnosti in svoj naslov.

Vabilo in prošna

Današnjemu listu smo priložili za vse cenjene naročnike izven Ljubljane poštne položnice.

Vljudno prosimo gg. naročnike, ki imajo naročnino poravnano, naj položnico hranijo za kasnejše plačilo naročnine ali pa, s čimer nam še bolj ustrezajo, naj pridobijo novega naročnika in mu izroče položnico; naročnike pa, ki jim je potekla naročnina ali pa so morda s plačilom v zaostanku, prosimo, da uporabijo položnico za poravnanje zapadle naročnine. Le s točnim plačevanjem naročnine more uprava lista zmagovati stroške rednega izdajanja lista. Zato upamo, da ta naš poziv ne ostane brez uspeha.

LJUBLJANSKI VELESEJEM

OD 3. DO 12. JUNIJA 1939

(45. razstavna prireditev)

600 razstavljalcev iz 12 držav.

Najraznovrstnejše blago.

Posebne razstave:

Pohištvo.

Avtomobili.

Narodne vezenine.

Polovična voznina na železnici. Pri postajni blagajni kupite rumeno železniško izkaznico za din 2.—. Žrebanje vstopnic za dobitke v vrednosti okrog din 100.000.—.

Tole vprašanje mi je zastavil nekega jesenskega popoldne za vojne moj tovariš v cesarski suknji Jože Štrukelj, po vojaškem dostojanstvu frajtar, v civilu pa c. kr. davkar. Imenujem ga z nepravim imenom Štrukelj, ker je bil majhen in zavaljen; resničnost zgodbe zavoljo tega ne bo trpela sile.

Prav za prav bi moral predstaviti moža natančneje, ker je ravno njegova izvirna osebnost dala povod za dogodivščino, ki jo nameravam opisati. A to storim polagoma v obrokih, kakor bodo nanesle razmere. Takoj, pa naj povem, da je veliko bral, ne pa tudi toliko prebavil. Tudi političnoval je rad, kajti bil je rodoljubne krvi. Od mnogih drugih svojih vrstnikov se je razlikoval zlasti v tem, da svojega rodoljublja ni izpričeval samo pri tajnih volitvah, ampak sploh. Resno je jemal tisto župančičevo: Mi gremo naprej, mi strelci, in ni vrgel puške v koruzo, kadar je kihnil njegov gospod uradni predstojnik.

Ko je kmalu po dogodku, ki ga bom opisal, vojaška oblast pretipala njegove obisti, se je doglalo tudi uradno, da mu rodoljubje ni iz barve, ki obledi na c. kr. soncu, da ni strelec le v varnem zapečku pri kranjskih klobasah in kozarcu vina. Res da ni bil kakšen prekucah, ali tedaj je že zadostovalo, če slovenska uradniška para ni dovolj hitro kleknil pred črno-rumeno senco.

Orožniška postaja v nekem večjem kraju na Gorenjskem, ki jej je bilo naročeno, da naj izve, kako diha mož, če na pljuča ali na škrge, je namreč po »korenitem poizvedovanju« — nach eingehenden Erhebungen — dognala in pristojnemu okrajnemu glavarstvu predložila poročilo, ki je stalo v njem med drugim:

»In Befolgung... wird dienstlich gemeldet, dass... Diesem nach steht der Genannte hier im guten Rufe, jedoch ist er für jede Idee, ob gut oder schlecht, zu gewinnen...«

* Izpolnjuje... se javlja službeno-vljudno, da... Potemtakem je imenovani tukaj na dobrem glasu, vendar ga je pa mogoče pridobiti za vsako misel, dobro ali slabo...

Ime stražmojstra, avtorja tega poročila, sem bil že pozabil. Mojstrovina bi delala čast vsakega pravniku. Nič ne de, če je nekaj posnetek tistega, še dandanes z visokim plotom tiskovnih paragrafov zavarovanega: Ni res, da je res; res pa je, da ni res... V umskem izdelku stražmojstra je vsaj logika brez laži.

Tisti stražmojster je Štruklja poznal kakor samega sebe, in če je kljub temu »izvršil korenite poizvedbe«, jih je pač, da zasloni svoj hrbet in zavaruje njegovo kožo. Tudi pod orožniško pikelhavbo niso bila vsa srca enaka. Zlagati se ni bilo mogoče, kajti Štrukelj je bil preveč znan v tistem kraju. Orožniku je lahko znano marsikaj, ni pa treba, da bi za tisto marsikaj vedel uradno. Če ima srce na pravem mestu, mu je zasebno znanje štola molčečnosti. In tako se je zgodilo, da je stražmojster opral kožuh, ne da bi ga bil zmočil. Paragrafi so ostali neoskrunjeni, Štrukelj je pa zdrknil v pokoj brez nezgode.

Da se za trenutek vrnem k jedru. Nekaj mesecev pred tem je Štrukelj prebiral Cankarja. Ne vem, iz kakšnega razloga, če iz potrebe ali le iz dolgega časa. Zanj bi bilo tisti čas zelo razumljivo. Tega mi ni treba dokazovati še posebej, saj jih je najbrž danes spet mnogo, ki si krajšajo dolge ure na ta način. Med tisto in današnjo dobo je namreč velika podobnost.

Tisti čas so nas pitali z račimi pečenkami vseh vrst. Servirali so jih na krožnikih, v loncih in celih kotlih. Kljukec je bil iznajdljiv, da nikoli tako. Povsod same zmage, povsod lakota in strah: le pri nas vsega dovolj, čeprav ne preveč. In delali smo nove luknje na pasovih. Nekega dne smo brali: Antanti primanjkuje pločevine, da izdeluje konzerve iz stekla...

(Nadaljevanje prihodnjic.)

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.